

SERGIUSZ ANOSZKO

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie

Wydział Teologiczny

e-mail: anoshka@email.ua

Ruch reformacyjny Wolna Strefa reakcją na zmiany w łonie Kościoła scjentologicznego

Wprowadzenie

Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie zjawiska podziałów i schizm w łonie nowych ruchów religijnych na przykładzie jednego z nurtów bocznych, który wyodrębnił się z Kościoła scjentologicznego. Ruch Wolna Strefa (Free Zone)¹ jako oddzielna frakcja wyznaniowa powstał dość późno, bo dopiero w latach 80. XX wieku, natomiast pewne zjawiska towarzyszące procesowi podziału głównego nurtu Kościoła Lafayette'a Rona Hubbarda² były do zauważenia niemal od początku zaistnienia grupy wyznaniowej w latach 50. minionego stulecia³.

W artykule zostaje podjęta próba przedstawienia, charakterystyki oraz analizy przyczyn podziału, istoty ideologicznej tegoż ugrupowania, jak

¹ Określenie „Wolna Strefa” było zaczerpnięte z doktryny L. Rona Hubbarda, zawierającej kosmogoniczny wątek i nazywanej przez samego LRH „Space opera”. Zob. S. Raine, *Astounding history: L. Ron Hubbard's Scientology space opera*, „Religion” vol. 45, 1/2014, ss. 66-88. Początkowo nazwa była wykorzystywana jedynie przez grupę kapitana Billa Robertsona, lecz później rozpowszechniła się na inne gremia pokrewne.

² Lafayette Ron Hubbard (1911-1986) – twórca i wieloletni lider nowego ruchu religijnego; scjentolodzy często używają różnorodnych określeń adnominalnych, np. LRH, L. Ron, Mistrz, Komodor.

³ K.D. Byron, *Free Zone Scientology: The Social Structure of a Contemporary Reform Movement*, „The Hilltop Review” vol. 7, 2/2015, art. 16, s. 122.

również stanu obecnego ruchu Wolna Strefa (dalej WS). Tematyka nowej religijności już w swojej istocie zawiera pewien problem badawczy, gdyż dostępna literatura jest albo mocno stronnicza (pochodzi od autorów lub z ośrodków antykulturowych i ma wyrazisty publicystyczno-sensacyjny koloryt), albo wręcz przeciwnie, ma niemalże apologetyczny charakter, ponieważ wychodzi spod pióra zwolenników lub sympatyków konkretnego ruchu religijnego. Ponadto nie można nie uwzględnić w swoich badaniach materiału pochodzącego od byłych adherentów i członków Kościoła scjentologicznego (dalej: KS), którzy całkiem odeszli od poglądów Hubbarda bądź też założyli własne ugrupowania i stronnictwa, tworząc konkurencyjne wobec oficjalnej scjentologii struktury.

Ruch WS zazwyczaj jest kojarzony z byłymi członkami Kościoła L. Rona, którzy w wyniku buntu bądź też z rozkazu ciała kierowniczego mieli odejść z szeregów KS. To znaczy, że przy pracy zarówno z materiałem źródłowym, jak i przy odwołaniu się do wspomnień byłych członków KS należy mieć pewien dystans w ocenie treści zawartej w tych archiwaliach oraz zachowywać czujność metodologiczną wobec badanego zjawiska. To wszystko sugeruje wielkie prawdopodobieństwo zaistnienia w oświadczeniach poszczególnych osób oraz oficjalnych komunikatach Kościoła albo Ruchu potencjalnej nieprawdziwości lub czynników dezorientujących.

Głównym punktem zbieżnym mimo wielowarstwowej wzajemnej nieprzyjaźni i oskarżania się pomiędzy WS a KS pozostaje postać założyciela scjentologii, natomiast węzłowym punktem nieporozumienia oraz najważniejszą przyczyną podziału jest interpretacja tekstów jego autorstwa, gdyż mają one w scjentologii status niemal sakralny⁴. Każda kartka tekstu, minuta nagrania dźwięku lub wideo jest włączona do kanonu Pism, a więc stanowi nieodzowny punkt odniesienia „wolnostrefowców”. Dwiema sprężynami impasu epistemologicznego pomiędzy frakcjami scjentologów stały się poglądy dotyczące możliwości wolnego dostępu do materiałów Hubbarda oraz odmienna interpretacja tych tekstów⁵. W oficjalnych dokumentach KS można odnaleźć informacje, jakoby adherenci WS w ogóle nie mogli pretendować do miana scjentologów z uwagi na fakt wykorzystywania i praktykowania idei Mistrza bez należytego odniesienia do prawdziwej Technologii i metodyki z Pism LRH chronionych prawem autorskim⁶.

Przedstawiciele WS krytykują obecny Kościół reprezentowany przez Davida Miscavige'a, będącego głową Centrum Technologii Religijnej (Religious Technology Center, RTC) – organu, zajmującego się ochroną dóbr kościelnych, przestrzeganiem wierności źródłom, zarządzającym całą wie-

⁴ Zob. L. Grešková, *Posvätné texty v živote Scientologie*, w: L. Grešková (red.), *Úloha posvätných textov v žitom náboženstve*, Bratislava 2004, ss. 90-101.

⁵ J. Krátký, V. Lochman, G. Oláh, *Fenomén FreeZone*, „Sacra” vol. 5, 1/2007, s. 21.

⁶ Tamże, ss. 33-34.

lopoziomową piramidą Kościoła scjentologicznego. KS znajduje się pod obstrzałem schizmatyków głównie wskutek nadużyć oraz zafałszowań tekstów LRH i niewłaściwego korzystania z Technologii religijnej, jak twierdzą byli członkowie kultu. Zarzuty pod adresem Miscavige'a dotyczą również nieczystości intencji: nie promowanie prawdziwej istoty religijnej filozofii stosowanej, jak określają idee Rona scjentolodzy, lecz jedynie chęć zysku i robienie interesu mają rzekomo stanowić cel egzystencjalny całej korporacji scjentologicznej⁷.

Szlachetnym celem proklamowanym przez adherentów WS jest stworzenie strefy nieskrępowanej dyskusji na temat Technologii, swobodnego studiowania materiałów wraz z koniecznością posiadania prawa do własnej opinii i zajmowania stanowiska w rzeczach ważnych. Tego typu założenia wydają się raczej pobożnym życzeniem, wszak nie istnieje coś tak konkretnego oraz instytucjonalnie zorganizowanego jak Wolna Strefa. Pod tym szyldem od kilkudziesięciu lat gromadzą się najrozmaitsze grupy, frakcje oraz stronnictwa, mniej lub bardziej zachowujące ortodoksyjność przesłania ojca założyciela i obecnych władz KS. Bardzo często owe grupy przypominają raczej małe firmy prywatne, oferujące swoim klientom/wiernym zestaw praktyk i czynności religijnych, mających odniesienie do „czystej” scjentologii w stopniu uzależnionym od widzimisię poszczególnych kręgów i zespołów WS.

Niekiedy schizmatyczne kolektywy istnieją jedynie wirtualnie w całkowitym oderwaniu od rzeczywistości; niektóre ugrupowania dysydenckie tak daleko odeszły od głoszonych pierwotnie przez siebie ideałów, że już w obrębie tychże grup powstały nowe jednostki; jeszcze inne gromady odszczepieńców utworzyły swoje własne struktury, zwalczające pozostałe organizmy spod szyldu Wolnej Strefy. To wszystko suponuje złożoność, a zarazem ważność przytoczonego zjawiska dla holistycznego zrozumienia fenomenu powstawania ruchów reformacyjnych w obrębie nowych ruchów religijnych.

W celu maksymalnie obiektywnego podejścia przy opisanii historii rozłamu w Kościele scjentologicznym autor posługiwał się literaturą pochodzącą z obydwu stron konfliktu, jak również informacją uzyskaną podczas rozmów w siedzibach kościołów i placówkach centrów Hubbarda w krajach Europy Zachodniej.

⁷ Diametralne zmiany w Kościele za rządów D. Miscavige'a w swoich wspomnieniach opisują jego ojciec Ron i bratanica Jenna po wystąpieniu z kultu w 2012 r. Zob. R. Miscavige, D. Koon, *Ruthless: Scientology, My Son David Miscavige and Me*, New York 2016, ss. 12-14; J. Miscavige Hill, *Ofiarowana: moje życie w sekcje scjentologów*, tłum. M. Filipczuk i M. Filipczuk, Znak, Kraków 2013, s. 387.

Początki rewizjonizmu i zdywersyfikowania scjentologii

Kiedy w maju 1950 r. ukazała się książka autorstwa Hubbarda *Dianetyka: współczesna nauka o zdrowiu umysłowym*, uważana przez grono wyznawców za „Książkę numer 1”⁸, natychmiast pojawiły się interpretacje tekstów odbiegające od narracji obowiązującej grupy dianetyczne. Prawdopodobnie to było przyczyną stosunkowo szybkiego rozpowszechniania się idei LRH, tworzenia kół studiujących tę propozycję duchową. Dianetykę jako nową formę terapii zaczęło praktykować wiele środowisk, często nawet niebędących w łączności z grupą Mistrza⁹. Owa tendencja była szybko zauważona przez L. Rona, a wobec ludzi, którzy w sposób dowolny studiowali i interpretowali jego doktrynę, zaczęto używać pojęcia „squirrel” (wiewiórka): łatkę wiewiórki dostawały osoby modyfikujące Technologię wbrew oficjalnemu nauczaniu Kościoła¹⁰. Jak zauważał w swojej publikacji Roy Wallis, dzieje scjentologii od samego początku jej zaistnienia przypominały historię prób instytucjonalnej centralizacji z jednoczesnym dążeniem do zwiększenia kontroli nad członkami tejże struktury ze strony ciała kierowniczego Kościoła¹¹.

Pragnąc bardziej dotkliwie ukarać odstępców, Kościół zaczyna ich nazywać osobami tłumiącymi (*suppressive persons*)¹², podkreślając przez to ważność zachowania czystości ortodoksji, a zarazem strasząc potencjalnych wolnomyślicieli ewentualnymi skutkami takiego postępowania. Napiętnowanie nie było jedynie przejawem przemocy werbalnej wobec członków niechających podporządkowywać się dyscyplinie organizacji: pozostali członkowie KS mieli natychmiast zerwać z taką osobą kontakt, nawet jeżeli to był ktoś z bliskiej rodziny¹³. Termin ów później znalazł się również na stronicach scjentologicznego słownika technicznego, gdzie pod tym hasłem pojawiła się definicja osoby umyślnie chcącej zaszkodzić scjentologii lub nawet ją zniszczyć¹⁴. Taka antyspołeczna osoba może stanowić zagrożenie dla innych

⁸ J. Reitman, *Inside Scientology: The Story of America's Most Secretive Religion*, Boston – New York 2011, s. 24.

⁹ Zob. H.B. Urban, *The Church of Scientology*, w: E. Barker (red.), *Revisionism and Diversification in New Religious Movements*, London – New York 2016, s. 73.

¹⁰ Organizacyjnie utwór Hubbarda został zinstytucjonalizowany w 1954 r., kiedy to w Los Angeles został zarejestrowany nowy związek wyznaniowy pod nazwą Kościół scjentologiczny. J. Rogers, *Why Creeds and Confessions?: Foundations in Biblical Orthodoxy*, Clermont 2016, s. 179.

¹¹ R. Wallis, *The Road to Total Freedom: A Sociological Analysis of Scientology*, New York 1976, s. 17.

¹² L. Wright, *Droga do wyzwolenia. Scjentologia, Hollywood i pułapki wiary*, tłum. A. Wilga, Czarne, Wołowiec 2015, s. 115.

¹³ M. Headley, *Blown for Good: Behind the Iron Curtain of Scientology*, Burbank 2009, s. 364.

¹⁴ L. Ron Hubbard, *Technical Dictionary of Dianetics and Scientology*, Los Angeles 1975, s. 262.

wyznawców scjentologii, uważał L. Ron, czy nawet dla grupy wiernych bądź całej organizacji. Inną nazwą, która się przyjęła odnośnie do takich buntowników, było Potential Trouble Source, PTS (potencjalne źródło kłopotów)¹⁵. Łatwo się domyślić, że tych „zaszczytnych” przezwisk ze strony byłych współwyznawców doczekali się również reprezentanci Wolnej Strefy.

Start faktycznego rozłam i odejścia wielu członków z Kościoła przypadł na początek lat 80. XX wieku, co było związane ze zmianami strukturalnymi wewnątrz ciała KS. Prawdziwym przełomem stał się rok 1982, kiedy pokaźna liczba osób, w tym również wysoko postawionych, albo była wykluczona z KS, albo odeszła na własne życzenie, nie godząc się na wprowadzane przez RTC na czele z Miscavige'em reformy. Wedle opinii byłych adeptów, scjentologia zaczęła bardziej aniżeli denominację religijną przypominać sekretną organizację ze swoją tajną policją i szpiegującymi się nawzajem członkami¹⁶.

Kościół scjentologiczny z różnymi mechanizmami i narzędziami dbania o czystość własnej doktryny stopniowo stawał się bardziej wyprofilowaną i wyrafinowaną strukturą organizacyjną. W następstwie tego z większym natężeniem ujawniały się różnorakie prądy i nurty ideologiczne, obecne w Kościele faktycznie od początku istnienia, jednakże łatwiejsze do rozpoznania stały się dopiero po reformie ustrojowej w 1982 r., kiedy zaczęły wyodrębniać się z dotychczasowego jednolitego nurtu religijnego. Przywództwo Kościoła zostało znacznie scentralizowane (władza eklezjologiczna odtąd była skumulowana w rękach D. Miscavige'a, starzejący się L. Ron Hubbard od roku 1980 był w istocie odcięty od sprawowania realnych funkcji)¹⁷, zostały zlikwidowane różne jednostki kościelne założone przez Rona, na ich miejsce zaś były powoływane nowe struktury¹⁸. Miscavige zgromadził całą władzę, będąc jednocześnie szefem ACC oraz przejmując zarządzanie nowo powstałym RTC.

Fundamentalnym wydarzeniem stało się podpisanie porozumienia pomiędzy Ronem Hubbardem a RTC. Według ustaleń tej umowy L. Ron przekazywał na rzecz RTC prawa autorskie, co natychmiast uniemożliwiło wykorzystanie literatury bądź stosowania praktyk religijnych przez kierownictwo poszczególnych placówek i misji kościelnych na całym świecie.

¹⁵ R. Cogan, *Critical Thinking: Step by Step*, Lanham – New York – Oxford 1998, s. 227.

¹⁶ W.S. Bainbridge, *Science and Religion*, w: *The Future of New Religious Movements*, D.G. Bromley, Ph.E. Hammond (red.), Macon 1987, s. 59; J. Krátký, V. Lochman, G. Oláh, *Fenomén...*, cyt. wyd., s. 22; J. Miscavige Hill, *Ofiarowana...*, cyt. wyd., s. 62.

¹⁷ Jednostką pośrednią pomiędzy L. Ronem a światem faktycznie była Organizacja Posłańców Komodora (The Commodore's Messenger Organization, CMO), członkowie której, w tym młody Miscavige, zapewniali kontakt nominalnego przywódcy z jego Kościołem poprzez dostarczanie instrukcji i poczty. Zob. L. Wright, *Droga do wyzwolenia...*, cyt. wyd., ss. 148-149.

¹⁸ Tak, na przykład, jeszcze w 1981 r. zostało rozwiązane budzące dużo kontrowersji Biuro Strażnicze (Guardian Office, GO); wtedy także powstały wspomniane już RTC, Komitet Wszystkich Clearów (All Clear Committee, ACC) i Międzynarodowa Kościelna Liga Kapłanów Hubbarda (International Hubbard Ecclesiastical League of Pastors, I HELP).

Rzeczą nagminną stały kontrole bezpieczeństwa (*security check*)¹⁹, prowadzone w strukturach podporządkowanych dotąd centrali KS w USA, a po reformie przekształconych w zleceniobiorców działających na zasadzie franczyzy religijnej. To też spowodowało falę odejść wielu członków KS.

Organizacją, która proklamowała usunięcie wszystkich wiewiórek z Kościoła, była Międzynarodowa Kościelna Liga Kapłanów Hubbarda (I HELP) na czele z Wendellem Reynoldsem, piastującym od czerwca 1982 r. także stanowisko pierwszego międzynarodowego dyktatora (sic!) finansowego²⁰. Reynolds zapowiedział wysłanie misji weryfikacyjnych, każdy dzień pracy miał kosztować miejscową placówkę 15 tys. dolarów, o czym zaświadczył były prominentny członek KS John Attack²¹.

Wedle jednak oficjalnej narracji kontrola głównie skupiała się na monitorowaniu rachunków, nie miała więc wywoływać strachu wśród scjentologów. Byli członkowie są nieco innego zdania: policja finansowa KS ponoć próbowała infiltrować pojedyncze grupy WS, prowokując je do złamania praw autorskich. Wielu scjentologów nie zdawało sobie sprawy, że kopiowanie materiałów kościelnych z następującą odsprzedażą tychże rzeczy było karalne.

Czarę goryczy przepełniła konferencja misyjna w San Francisco w październiku 1982 r., gdzie faktyczne odbyło się przejęcie zarządzania całą siecią placówek misyjnych przez nowe władze. Dotychczasowi posiadacze misji mieli podpisać z KS kontrakty, umożliwiające w każdej chwili kontrolę ich działalności i dające centrali prawo przyswojenia całego majątku i finansów każdej z misji. Wydarzenia te się stały kluczowym elementem w powstawaniu różnych frakcji i grup, niewiążąco zrzeszonych w Wolnej Strefie²².

„Bunt na statku”: wielka schizma scjentologiczna

Jutrzenką wyłonienia się Wolnej Strefy z ciała kościelnego stał się bunt urzędników, współpracowników i przyjaciół LRH Davida Mayo i kapitana Billa Robertsona. Obaj panowie zostali oskarżeni o fałszerstwo tzw. Mostu ku całkowitej wolności²³. Mayo spotkał się ze scjentologią w wersji dianetycznej jeszcze w 1957 r., stając się aktywnym wyznawcą i członkiem wspólnoty,

¹⁹ J.R. Lewis, *Scientology: up stat, down stat*, w: O. Hammer, M. Rothstein (red.), *The Cambridge Companion to New Religious Movements*, New York 2012, s. 141.

²⁰ J. Attack, *A Piece of Blue Sky*, New Jersey 1990, s. 220.

²¹ Tamże, s. 226.

²² Zob. K. Hellesøy, *Scientology Schisms and the Mission Holders' Conference of 1982*, „Alternative Spirituality and Religion Review” vol. 4, 2/2013, ss. 216-227.

²³ Most ku całkowitej wolności (The Brige to Total Freedom) – przejście z jednego poziomu rozwoju duchowego (nazywanego w scjentologii Thetanem Operującym, OT) na kolejne szczeble, od stopni podstawowych do bardziej zaawansowanych. Zob. L. Ron Hubbard Library, *A Description of Scientology. Based on the works of L. Ron Hubbard*, Los Angeles 2008, ss. 78-79.

obejmując po kolei funkcje audytora, supervisora oraz case-supervisor²⁴; jego kariera rozwijała się na tyle błyskawicznie (w październiku 1978 r. specjalnie dla niego było utworzone stanowisko starszego case-supervisor²⁵), że Mayo nawet przeprowadził audyting²⁶ Hubbardowi²⁷. Zaufanie założyciela KS wobec przyszłego apostaty było tak duże, że w liście z kwietnia 1982 r. Ron praktycznie wybrał go na swego następcę: w razie śmierci Mistrza, Mayo miał bowiem zostać strażnikiem doktryny scientologicznej.

Kopia listu trafiła do rąk przedstawicieli CMO, gdzie postanowiono obejść rozkaz Szefa, a zarazem oskarżyć Mayo wraz z grupą szesnastu innych prominentnych członków KS o próbę przejęcia władzy w CMO. W wyniku nadzorowanych przez Miscavige'a wewnętrznych czystek Mayo już w sierpniu tegoż roku był usunięty ze swojego stanowiska, rok później – w 1983 r. – został ogłoszony osobą tłumiącą²⁸. Wynikiem zajęć stało odejście Mayo z jednoczesnym ciągłym upominaniem przezeń kierownictwa Kościoła. Dawny starszy case-supervisor w swojej krytyce skupiał się na braku możliwości wewnętrznej reformy struktury scientologicznej i dlatego postanowił założyć własny ruch religijny, który niebawem przyjął nazwę Kościoła nowej cywilizacji (the Church of the New Civilization)²⁹. Nowy twór religijny pod przewodnictwem Mayo dążył do zachowania zasad scientologicznych, tudzież Technologii LRH, przyczyniając się w znacznym stopniu do rozwoju idei Wolnej Strefy. David Mayo zmarł po krótkiej chorobie w październiku 2017 r. w Nowej Zelandii, dokąd przeniósł się razem z małżonką Julią w 2002 r.

Drugą postacią, która wzniesła wśród wiernych nastroje braku zaufania wobec Miscavige'a, był kapitan Bill Robertson, aktywny adept ze wczesnych

²⁴ Wymienione posady w scientologii są odpowiednikiem różnej rangi kapłaństwa. Zob. S. Anozko, *Posługa duszpasterska w nowych ruchach religijnych: kapłaństwo i „spowiedź” scientologiczna*, „Warszawskie Studia Pastoralne” XII(2)/2017, ss. 103-117. W gruncie rzeczy, supervisor i case-supervisor nie tworzą wyodrębnionej kasty duchownych KS, gdyż są to audytorzy owszem wysokiej rangi, ale będące raczej urzędnikami kościelnymi, funkcjonariuszami pastoralnymi, nie zaś ściśle kapłanami. B.R. Wilson, *Scientology: An Analysis and Comparison of its Religious Systems and Doctrines*, w: *Scientology: Theory & Practice of a Contemporary Religion*, A Reference Work presented by the Church of Scientology International, Los Angeles 1999, s. 125.

²⁵ S. Lamont, *Religion Inc: The Church of Scientology*, London 1986, s. 90.

²⁶ Audyting (łac. *audire*) – doradzanie jednej osobie przez drugą; rodzaj czynności quasi-sakramentalnej w scientologicznej praktyce religijnej, najważniejsza czynność sakramentalna w Kościele scientologicznym, nazywana niekiedy scientologiczną spowiedzią. Por. J.R. Lewis, *Scientology: Sect, Science, or Scam?*, „Numen” vol. 62, 2-3/2015, ss. 228-229.

²⁷ J. Reitman, *Inside Scientology...*, cyt. wyd, s. 157.

²⁸ T. Park, *From the Church of Scientology to Freezone*, w: E. V. Gallagher (red.), *'Cult Wars' in Historical Perspective: New and Minority Religions*, London – New York 2017, s. 156.

²⁹ B. a., *In the Courts: Scientology Punished for „Harassing” Suit*, C-O 10-2 1993, „The Cult Observer” vol. 10, 2/1993, s. 88. Równolegle w Santa Barbara istniał kierowany przez Mayo Advanced Ability Center, kilka lat później przekształcony w Międzynarodowy Ruch Theta. J.-M. Abgrall, *Soul Snatchers: The Mechanics of Cults*, New York 2000, s. 294.

lat 60. Podobnie jak Mayo był on jednym z blisko związanych z L. Ronem członków Kościoła. W 1967 r., kiedy Hubbard powołał do istnienia nową elitarną jednostkę o nazwie Organizacja Morska (Sea Org, SO)³⁰, Bill Robertson został głównym inżynierem na statku „The Enchanter”, a od 1972 r. – kapitanem³¹ (stąd przydomek, często pojawiający się przy jego nazwisku) okrętu flagowego eskadry Organizacji Morskiej „Apollo”, pełniąc funkcje drugiego zastępcy Komodora, jak bywa określane L. Ron Hubbard³².

W lipcu 1981 r. został ujawniony plan, według którego kapitanowi Billowi rzekomo marzyło się opuszczenie szeregów KS i powołanie do życia własnego ruchu o nazwie Nowy Kościół scientologiczny; pieniądze na erygowanie nowej wspólnoty miały pochodzić z kasy KS, co, jak łatwo się domyślić, Robertson próbował ukryć. Od 1982 r. kpt. Bill rozpowszechniał swoje biuletyny informacyjne „Patrole Galaktyczne”, na których łamach obwieścił się telepatą mającym kontakt z L. Ronem³³. 30 kwietnia 1982 r. Robertson ujawnił instrukcję-zezwoleń, wydaną jakoby przez Hubbarda: „Mój delegat, kapitan Bill Robertson, jest koordynatorem wszystkich tych działań [mających umożliwić każdemu chętnemu wejść w kontakt telepatyczny z LRH – S.A.] całkowicie poza legalną strukturą Kościoła”³⁴.

Wprawdzie kapitan Bill nie głosił, że osobiście spotykał się z Szefem po 1981 r., pomimo to wspominał o posiadaniu aprobaty Hubbarda duchowej linii rozwoju wspólnoty, kontestatorskiej wobec KS. Poprzez kontakty telepatyczne Hubbard niejako żalił się Robertsonowi, że utracił wszelką kontrolę: rosnąca odległość pomiędzy ciałem kierowniczym a warstwą na dole w zbudowanej na zasadzie piramidy organizacji uniemożliwiała przepływ właściwej komunikacji między poszczególnymi wiernymi, co rozsadzało same fundamenty scientologii³⁵. Kapitan Bill głosił również, że w razie braku w ciągu następnych sześciu miesięcy osobistego kontaktu z Ronem, rozmowy

³⁰ Organizacja Morska – paramilitarna elitarna jednostka w składzie KS, której powołanie było m.in. spowodowane popadnięciem Hubbarda w konflikt z amerykańską Agencją ds. Żywności i Leków. Zob. J. Miscavige Hill, *Ofiarowana...*, cyt. wyd., ss. 16-17. Owa komórka eklezjalna bywa też nazywana zakonem religii scientologicznej, gdyż właściwie wszyscy wysocy urzędnicy pełniące przeróżne funkcje na szczeblach hierarchii scientologicznej wywodzą się z jej szeregów. Zob. M. Halupka, *The Church of Scientology: Legitimacy through Perception Management*, „Politics and Religion” 7/2014, ss. 617-618; R.T. Schaefer, W. W. Zellner, *Extraordinary Groups: An Examination of Unconventional Lifestyles*, Long Grove 2015, s. 328.

³¹ Już sam fakt mianowania B. Robertsona na stanowisko kapitana świadczy o wyraźnej bliskości z osobą założyciela: wówczas jedynie żona L. Rona Mary Sue Hubbard mogła się poszczycić podobną posadą. A. Paramejgian, *Book 2: Teegeeack*, Raleigh 2017, s. 8; J.J.M. Petsche, *Scientology in Paul Thomas Anderson's The Master* (2012), w: J.R. Lewis (red.), *Handbook of Scientology*, Leiden 2017, s. 375.

³² L. Wright, *Droga do wyzwolenia...*, cyt. wyd., s. 133.

³³ Nie wiadomo, na jakiej podstawie Robertson był przekonany, że Hubbard w 1982 r. opuścił swoje ciało, mimo iż Komodor jeszcze wtedy żył, chociaż był bardzo schorowanym człowiekiem.

³⁴ J.-F. Mayer, *Les nouvelles voies spirituelles: enquête sur la religiosité parallèle en Suisse*, Lausanne 1993, s. 269.

³⁵ J. Atack, *A Piece of Blue Sky*, cyt. wyd., s. 314.

telefonicznej lub własnoręcznie podpisanego przezeń listu, Komodor zalecił mu opuszczenie organizacji³⁶. W tymże 1982 r., jak podaje John Atack w swojej nowszej publikacji, B. Robertson został ogłoszony osobą tłumiącą i faktycznie był wykluczony z szeregów KS³⁷.

Robertson przeniósł się do Europy, gdzie w październiku 1984 r. we Frankfurcie nad Menem założył organizację Patrol Galaktyczny (Galactic Patrol), będącą zwiastunem pojawienia się sieci klubów, stronnictw oraz ugrupowań, umożliwiających ludziom audyting wedle zasad Technologii i zbiorowo nazywanych Organizacjami Rona³⁸. Dzieła zaś samego kapitana Billa poza literaturą Hubbarda sukcesywnie zaczęły być uznawane za niezbędne teksty konstytutywne dla tych nowo rodzących się gremiów „wolnościowców”. Formująca się pajęczyna ośrodków wyraźnie się odcięła od Kościoła, głosząc cele pomocy jednostce w poprawianiu warunków życia wraz z ofertą większego doświadczenia prawdziwej wolności poprzez stosowanie filozofii i Technologii L. Rona Hubbarda³⁹.

Robertson umarł na raka w 1991 r., zostawiając po sobie pustkę, która mimo stałego nękania ze strony KS wywołała wzrost regionalnych centrów struktury nie tylko w Europie, ale również poza starym kontynentem: grupy pojawiły się nawet na Alasce i w oddalonej Argentynie. Obecnie największe europejskie skupiska Organizacji Rona są w Danii, Francji, Holandii, Niemczech, Rosji, Szwajcarii i Portugalii; swoistym miejscem pielgrzymowania zwolenników ruchu stało się miasteczko Grenchen w kantonie Solura w północno-zachodniej Szwajcarii⁴⁰.

Ewolucja i przemiany w obrębie ruchów niezależnych scjentologów

Istnieje wiele przeróżnych grup zrzeszonych w Wolnej Strefie, aczkolwiek z niewielką liczbą osób stowarzyszonych w każdej z poszczególnych wspólnot. Trudna jest do określenia liczba zwolenników wspomnianego ruchu reformacyjnego, albowiem wiele środowisk działa w przestrzeni online, wymieniając się informacją i doświadczeniem na różnego rodzaju zaprzyjaźnionych forach. Centra są zróżnicowane również pod względem

³⁶ K. Hellesøy, *Independent Scientology: How Ron's Org and Dror Center schismed out of the Church of Scientology* (MA thesis in Religious Studies REL-3900 The Arctic University of Norway), Tromsø 2015, s. 49.

³⁷ J. Atack, *Let's Sell These People a Piece of Blue Sky: Hubbard, Dianetics and Scientology*, Charleston 2013, s. 349; cyt. za: K. Hellesøy, *Scientology Schismatics*, w: J.R. Lewis (red.), *Handbook of Scientology*, cyt. wyd., s. 450.

³⁸ Aktualnie federacja Organizacji Rona w Europie obejmuje od 15 do 20 niezależnych segmentów.

³⁹ Ron's Org Bern, *The Movement of Alternative Scientology*, Bern b.r.w., s. 3.

⁴⁰ K. Hellesøy, *Scientology Schismatics*, cyt. wyd., s. 450.

podejścia do źródeł wiary: najbardziej zachowawczo nastawieni scjentolodzy „zamknęli” kanon i próbują jedynie egzegetycznie docierać do sedna treści dzieł Hubbarda, inni zaś popadli w synkretyzm, często łącząc pryncypia scjentologii z innymi praktykami i wierzeniami.

W momencie swojego zaistnienia ruch Wolnej Strefy wyglądał bardzo atrakcyjnie względem sztywnie ukształtowanego Kościoła: wolno zrzeszeni scjentolodzy przeważnie porozumiewali się ze sobą za pośrednictwem drukowanych materiałów oraz komunikacji w sieci, będącej wtedy jeszcze *in statu nascendi*. Tego typu zjawisko w socjologii religii doczekało się własnego zdefiniowania: religia online, religia internetowa, religia w cyberprzestrzeni lub w Internecie, cyberreligia, religia digitalna lub cyfrowa, e-religia, religia 2.0, religia zapośredniczona za pomocą komputera⁴¹. Oddzielną gałęzią stało, rozpatrywanie działalności nowych ruchów religijnych w sieci, będącej miejscem ostrej konkurencji na rynku rozmaitych ofert duchowych⁴², cyberprzestrzeń zaczęto postrzegać jako narzędzie werbunku tychże wspólnot⁴³. Wolna Strefa nie była tu wyjątkiem: w pewnym momencie pojawiła się nawet strona ruchu WS w Polsce⁴⁴, będąca witryną osób skupionych wokół środowiska Organizacji Rona i znajdująca się obecnie pod innym aniżeli pierwotnie adresem⁴⁵; polscy „wolnościowcy” posiadają także profil na portalu społecznościowym Facebook.

Internet stał się głównym narzędziem propagowania poglądów WS, wygłaszanych także na łamach czasopisma „International Viewpoints (IVy)” z siedzibą w duńskim Lyngby⁴⁶. Treść numerów wspomnianej gazetki należy uznać za próbę kontynuacji dzieła rozpoczętego przez L. Rona. Dla przestrzegania proklamowanych zasad grono autorskie IVy stanowiła nie wyspecjalizowana kadra dziennikarska, lecz byli nią wszyscy chętni czytelnicy periodyku praktykujący scjentologię poza Kościołem⁴⁷, czyli w języku oficjalnego KS – uprawiające squirrelling⁴⁸. Fenomen IVy jest nad wyraz cie-

⁴¹ Z. Hanas, *Internet religijny a religijność internetowa: eksploracja pola badawczego*, w: A. Gralczyk, K. Marcyński, M. Przybysz (red.), *Media w transformacji*, Dom Wydawniczy Elipsa, Warszawa 2013, s. 27.

⁴² Zob. P. Siuda, *Religia a internet: O przenoszeniu religijnych granic do cyberprzestrzeni*, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2010, s. 44.

⁴³ Tamże, s. 142.

⁴⁴ M. Sokołowski, *Sztuczne raję, sztuczne piekła. Internet a nowe ruchy religijne*, „Kultura i Edukacja” 2/2005, s. 64.

⁴⁵ *Droga do Wolności*, <http://drogadowolnosc.org/> [14.12.2017].

⁴⁶ *Freie Zone (Reformbewegung freier Scientologen)*, w: G. Schmid, G. O. Schmid (red.), *Kirchen, Sekten, Religionen: religiöse Gemeinschaften, weltanschauliche Gruppierungen und Psycho-Organisationen im deutschen Sprachraum: ein Handbuch*, Zürich 2003, s. 478.

⁴⁷ Takie zachowanie łącznie z krytycznymi komentarzami na temat scjentologii, podejmowaniem kroków prawnych wymierzonych w Kościół oraz rozpowszechnieniem w mediach negatywnych informacji dotyczących KS jest uznawane za akty wywrotowe. J. Miscavige Hill, *Ofiarowana...*, cyt. wyd., ss. 168-169.

⁴⁸ L. Ron Hubbard, *Keeping Scientology Working*, Hubbard Communications Office Policy Letter of 7 February 1965, Reissued 15 June 1970, w: *Keeping Scientology Working*, True Source

kawy, gdyż pokazuje utrzymywanie ze sobą kontaktu, jednolitego rozumienia praktykowania wiary rozproszonych członków scientologicznego ruchu reformacyjnego, pozostających poza liturgicznymi i rytualnymi normami KS⁴⁹. Ostatni, 89 numer biuletynu ukazał się drukiem w roku 2009⁵⁰.

Egzemplarz sygnałny, zredagowany przez Anthony'ego A. Phillipsa (ur. 1929 r.), jednego z pierwszych wolnych scientologów Danii, ukazał się w maju 1991 r.⁵¹ W edytoriale były zawarte słowa krytyki skierowane pod adresem Kościoła oraz promesa reformy; krąg odbiorców był zdefiniowany jako ci wszyscy, którzy byli zainteresowani pracami Hubbarda, porzucili Kościół, lecz nie zaniechali praktyk religijnych. Pojawiła się także wzmianka o pewnej swobodzie redaktorskiej, gdyż agenda wydawnicza miała być uzależniona wprost od tego, co będą nadsyłać czytelnicy⁵². A. Phillips wyraźnie zakomunikował, iż IVy to już nie Kościół scientologiczny.

W kolejnych numerach pojawia się wyraźna sugestia istotnego zróżnicowania pomiędzy zinstytucjonalizowaną religią a prawdziwą duchowością: w magazynie zaczęły panować tendencje pożyczenia cech właściwych ezoteryzmowi, taoizmowi, buddyzmowi. Było to ewidentne rozmycie ortodoksji ruchu, czego potwierdzeniem stała się notatka z 1995 r. autorstwa współpracownika magazynu Marka Jonesa. Jones postulował, że skoro scientologiczny audyting ma na celu uzdrowienie psychiki, nie powinno się zaprzeczać możliwości skutecznego uzdrawiania za pomocą innych metodyk⁵³. Autor podzielił się własnym doświadczeniem terapii – czytelnicy dowiedzieli się o energii wszechświata i manipulowaniu aurą.

Na łamach pisma toczyła się prawdziwa dyskusja wokół nowych osiągnięć: powierzchowne zaznajomienie się z mechaniką kwantową zrodziło zjawisko mistycyzmu kwantowego, szerzącego się pośród sympatyków WS. Prawidła mechaniki kwantowej hipotetycznie miały pomóc scientologom w osiągnięciu wyższych stopni OT na skali postępu duchowego⁵⁴. Dla badacza zjawisk duchowości alternatywnej posunięcia doktrynalne wewnątrz WS są czytelnym dowodem braku autorytetu, decydującego o normach praktyk religijnych mieszczących się lub już nie w granicach ortodoksji.

Scientology Foundation (red.), Grenchen 2010, s. 6/14; M. Wakefield, *The Road to Xenu: Life Inside Scientology*, Raleigh 2009, s. 138.

⁴⁹ K.D. Byron, *Free Zone Scientology...*, cyt. wyd., s. 123.

⁵⁰ Od lutego 2009 r. magazyn zmienił format, ukazując się odtąd wyłącznie w formie elektronicznej pod nazwą „Cyber-IVy”, od 2011 r. – jako „Web IVy”.

⁵¹ A. A. Phillips, *Welcome*, „International Viewpoints” 1/1991, s. 3. Na oficjalnej stronie A. Phillipsa w Internecie jest podana informacja o opuszczeniu przez niego KS w 1983 r. Zob. A. Phillips, *Welcome to Antology!*, <http://www.antology.info/> [15.12.2017].

⁵² Obecnie całe archiwum drukowanych numerów „International Viewpoints” jest zdigitalizowane i umieszczone w sieci. Zob. *IVy Articles*, <http://articles.ivymag.org/> [15.12.2017].

⁵³ M. Jones, *Psychic healing; a means of personal expansion*, „International Viewpoints” 20/1995, ss. 22-24.

⁵⁴ Zob. R. Kemp, *Quantum Philosophy and Theta*, „International Viewpoints” 33/1997, ss. 24-26.

W przeciwieństwie do gruntownej kontroli Technologii obowiązującej w KS względnie niewielka społeczność adherentów Wolnej Strefy w tym samym czasie mogła pozwolić sobie na takiego typu eksperymenty. Tak, na przykład, w październiku 2013 r. osiemnastu ważnych scjentologów z misji w RPA KS uznał za osoby tłumiące, czego powodem miał być brak zachowania przez nich czystości doktrynalnej i kultowej⁵⁵.

Przytoczona wyżej eksplikacja śmiałości i otwartości członków WS na pewne *novum*, wedle myśli socjologów religii, może być świadectwem poszukiwania przez nich satysfakcjonującego zreformowanego ruchu religijnego w celu zaspokojenia potrzeb duchowych, gdyż nie zostały one ukontentowane w łonie konwencjonalnych – w naszym przykładzie będzie to KS – systemów oraz instytucji⁵⁶. Jest to niezmiernie ciekawie pod kątem badawczym, ponieważ zdecydowana większość osób tworzących Wolną Strefę wcześniej należała do Kościoła scjentologicznego, będąc jego świadomymi członkami. Kontestacja oraz ich odejście nie mogą być wytłumaczone teorią przejścia od religii losu do religii wyboru, gdyż tak KS, jak również WS były związkami wyznaniowymi z wyboru⁵⁷. Dla „wolnościowców” KS stał przykładem skostniałej zinstytucjonalizowanej struktury religijnej, stąd zrodziła się potrzeba zwrotu ku innym systemom duchowym z porzuceniem życiowej drogi „przodków”⁵⁸.

Nie mniej zajmujący może być fakt próby „kontrreformacji” WS: erozja i rozluźnienie nauk scjentologicznych w środowisku IVy zrodziły głosy sprzeciwu wobec frywolnego potraktowania spuścizny Mistrza. Kształtowało się uświadomienie tego, że różnorodność w poglądach bez dyscypliny może zaraz zaprowadzić Technologię na pozycje drugoplanowe, zupełnie marginalizując ważne kwestie. Numer majowy IVy z 1992 r. przestrzegał przed rozmyciem Technologii, mieszaną wówczas z astrologią, eksterioryzacją, jasnowidzeniem, UFO, chiromancją i spirytualizmem, samo wydanie zaś zaczęło przypominać periodyk *newage’owy*⁵⁹. Inicjatorem czystości był przedstawiciel angielskiego środowiska WS, natomiast z Niemiec dochodziły propozycje ujednoczenia standardu⁶⁰. Osoby przynależące do Organizacji Rona ściśle trzymały się Technologii⁶¹.

⁵⁵ T. Park, *From the Church of Scientology*, cyt. wyd., s. 156.

⁵⁶ J. Lofland, *Protest: Studies of Collective Behaviour and Social Movements*, Abingdon, New York 2017, s. 135-138; M.G. Pratt, *To Be or Not to Be: Central Questions in Organizational Identification*, w: D.A. Whetten, P.C. Godfrey (red.), *Identity in Organizations: Building Theory Through Conversations*, Thousand Oaks, London, New Delhi 1998, ss. 183-184.

⁵⁷ Zob. M. Libiszowska-Żótkowska, *Dlaczego odchodzą? Religia w dobie ponowoczesnej*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska Lublin-Polonia” vol. XXIV, 5/1999, s. 79.

⁵⁸ Por. Z. Drozdowicz, *Sekty religijne w nowożytnej Europie*, Wyd. Fundacji Humaniora, Poznań 2000, s. 66.

⁵⁹ T.E. Scott, *Classic Comment*, „International Viewpoints” 6/1992, s. 11.

⁶⁰ Ulrich, *Toward a Bright Future*, „International Viewpoints” 16/1994, ss. 3-4.

⁶¹ J.R. Lewis, *Free Zone Scientology and Other Movement Milieus: A Preliminary Characterization*, „Temenos: Nordic Journal of Comparative Religion” vol. 49, 2/2013, s. 265.

I chociaż propozycja powrotu do wybranych standardów scjentologii napotkała sprzeciw, zaczęła kiełkować idea po sformułowaniu celów ruchu⁶²; stale powracał temat braku autorytetu⁶³. Walka spowodowana sprzecznymi wizjami co do przyszłości WS definitywnie została utemperowana dopiero w roku 2006, kiedy za swój główny cel redaktorzy postanowili ogłosić promowanie komunikacji według zasad wyjaśnionych w książce Anastasiusa Nordenholza z 1934 r. pt. *Scientologie*⁶⁴, znacznie rozszerzonych w poglądach L. Rona Hubbarda i promowanych przez wiele gałęzi, grup i osoby prywatne; pojawiło się określenie „MetaScjentologia” oraz stwierdzenie, że „przekazujemy wiele punktów widzenia, czasami przeciwnych”⁶⁵.

Podsumowanie: alternatywna scjentologia u progu XXI wieku

W 1992 r. Kościół scjentologiczny oficjalnie upublicznił listę osób i organizacji niebędących formalnie członkami tejże struktury, pomimo to nadal praktykujących religijną metodę Hubbarda. Ewidencja wrogów liczyła wówczas około 2500 imion i grup; w grudniu 2013 r. KS powtórnie przeprowadził takie podsumowanie, wyszczególniając w pierwszej części rejestru 280 grup z Wolnej Strefy (wiele z nich dzisiaj już nie istnieje)⁶⁶.

Spojrzenia na siebie dysydentów różnych fal schizmy nieco się różnią: renegaci z lat 80. dążyli do określenia się jako „Wolna Strefa” lub pragnęli zapisać się do Organizacji Rona, aktualni odstępcy wolą nazywać siebie niezależnymi scjentologami, podkreślając wierność tożsamościową i wyznaniową⁶⁷. Aczkolwiek niezależni scjentolodzy mimo odrzucenia niektórych komponentów doktryny Hubbarda nadal są przekonani co do pokrewieństwa z grupami Wolnej Strefy, jak twierdzi były inspektor generalny RTC Mark „Marthy” Rathbun po opuszczeniu w 2004 r. szeregów KS⁶⁸.

W 2012 r. w izraelskiej Hajfie małżeństwo Lembergerów erygowało misję Dror Center, którą poniekąd także można uważać za część Wolnej Strefy. Właściwie jak dotąd poza rewoltą grupy Tajwańczyków, mającą miejsce w 2010 r.

⁶² A.A. Phillips, *Goals and Ivy*, „International Viewpoints” 14/1994, s. 7.

⁶³ Ulrich, *A Puzzled Reader*, „International Viewpoints” 20/1995, s. 18.

⁶⁴ Pełny tytuł brzmiał: *Scientologie: Wissenschaft von der Beschaffenheit und der Tauglichkeit des Wissens*; niektórzy autorzy sugerują ewentualny wpływ tej pozycji na nazwę ruchu utworzonego później przez Hubbarda. Zob. L. Hauser, *Scientology: Geburt eines Imperiums*, Paderborn 2010, ss. 54-56.

⁶⁵ A.A. Phillips, J. Anderson, *Editorial board*, „International Viewpoints” 77/2006, s. 2.

⁶⁶ T. Park, *From the Church of Scientology*, cyt. wyd., s. 156.

⁶⁷ J.R. Lewis, *Scientology: Sect, Science...*, dz. cyt., s. 228.

⁶⁸ Por. M. Rathbun, *The Scientology Reformation: What Every Scientologist Should Know*, Scotts Valley 2012, ss. 57-58, 70; tenże, *What is Wrong with Scientology? Healing through Understanding*, Scotts Valley 2012, ss. 163-164.

w siedzibie KS w Los Angeles, jest to jedyny przypadek powstania grupy niezależnych scjentologów w tak dużym odstępie czasowym od konferencji misyjnej w San Francisco⁶⁹. Jillian Schlesinger, była członkini Organizacji Morskiej, opuściła szeregi wyznawców doktryny L. Rona w lutym 2014 r., opisując w wywiadzie obecną sytuację Kościoła: „Byłam we wszystkich Orgs⁷⁰ w całej Kalifornii, one są puste. Tam jest może z pięć osób. [...] Pokoje są używane jako schowki”⁷¹.

Ruch Wolnej Strefy stał się zbiorem pomysłów nie do przyjęcia przez mainstream KS, co wcale nie oznacza, że *a priori* znalazły one akceptację większości zwolenników alternatywnej scjentologii. Duży odsetek z nich był wysłuchiwany i potem odrzucany, wiele idei było krytykowanych, większość była prosto ignorowana, ale te wszystkie głosy są słyszane, wymieniane i przekazywane z jednego systemu wierzeń określonej grupy WS do systemu wierzeń jednostki zaprzyjaźnionej, od przywódcy do przywódcy i od poszukiwacza do poszukiwacza⁷².

Najbardziej zorganizowanymi strukturami są dzisiaj Stowarzyszenie Wolnej Strefy (FreeZone Association, FZA) oraz Organizację Rona (Ron's Org, RO), stanowiące przykład niezależnej scjentologii. Paradoksalnie, w Organizacjach Rona obecnie jest więcej ordynowanych audytorów, aniżeli w macierzystym Kościele⁷³. Nadal istnieje najstarsze ze wszystkich odłamów Kalifornijskie Towarzystwo Dianetycznych Audytorów (ang. California Association of Dianetic Auditors, C.A.D.A.). Erygowane w grudniu 1950 r. przez m.in. Jacka Hornera, który po uznaniu go za osobę tłumiącą założył w 1969 r. sponsorowane przez Zreformowany Kościół scjentologiczny Towarzystwo Międzynarodowych Dianologów⁷⁴. Nazwa „dianologia” później będzie zmieniona na „eduktywizm”, będący ideową bazą nowo powstałego Kościoła duchowych wolności czy też Kościoła eduktywizmu⁷⁵.

⁶⁹ J.R. Lewis, *Free Zone Scientology...*, cyt. wyd., s. 266.

⁷⁰ Wszystkie centra, misje i kościoły były nazywane przez L. Rona słowem „Org”; natomiast Ideal Org – nazwa zarezerwowana dla scjentologicznej placówki kościelnej wysokiego szczebla, za analog czego mogą być uznane katedry w chrześcijaństwie. Zob. D.E. Cowan, D.G. Bromley, *Cults and New Religions: A Brief History*, Chichester 2015, s. 22.

⁷¹ T. Ortega, *Jillian Schlesinger: How I got into Scientology, and how I got out*, w: *The Underground Bunker*, <https://tonyortega.org/2014/03/26/jillian-schlesinger-how-i-got-into-scientology-and-how-i-got-out/> [16.12.2017].

⁷² Por. J. Kaplan, H. Löf, *The Cultic Milieu: Oppositional Subcultures in an Age of Globalization*: introduction, w: J. Kaplan (red.), *Radical Religion and Violence: Theory and Case Studies*, London – New York 2016, s. 106.

⁷³ J.R. Lewis, *The Dror Center Schism, The Cook Letter and Scientology's Legitimation Crisis*, w: J.R. Lewis (red.), *Handbook of Scientology...*, cyt. wyd., s. 468.

⁷⁴ R. Stark, W. S. Bainbridge, *The Future of Religion: Secularization, Revival, and Cult Formation*, Los Angeles 1985, s. 542.

⁷⁵ C.M. Cusack, „Squirells” and Unauthorized Uses of Scientology: Werner Erhard and EST, Ken Dyers and Kenja, and Harvey Jackins and Re-Evaluation Counselling, w: J.R. Lewis (red.), *Handbook of Scientology*, cyt. wyd., s. 489.

Impulsem do rozpowszechniania swoich idei, jak również angażowanie się w przeróżne eksperymenty i poszukiwania zasadniczo stanowi swobodny świat Internetu⁷⁶, gdzie porusza się wiele grup WS, jak też brakiem sztywnego regulowania wyznawanych poglądów⁷⁷. Raz do roku w wybranym kraju ma miejsce wielki zjazd „wolnościowców”⁷⁸.

Aprobowanie przeciwstawnych punktów widzenia znormalizowało nieporozumienia, które pierwotnie powodowały duże tarcia w gronie WS⁷⁹. Zarazem skazało to Wolną Strefę na bycie religijnym podmiotem, wedle definicji Colina Campbella, wiecznie poszukującym. Takie grupy odchodząc od celów pierwotnie przez nie głoszonych, za swoje główne zadanie zaczęły przyjmować samo dążenie do szukania siebie⁸⁰. Zamiłowanie „wolnościowców” do odkrycia coraz bardziej skutecznych narzędzi i praktyk wraz z gotowością do eksperymentowania przebija wszelkie ich przywiązania do konkretnego modelu bądź jakiegokolwiek uformowanej struktury.

Analiza struktury Wolnej Strefy przekonująco wskazuje, że tego typu organizacje nie mogą stanowić poważnej konkurencji w strukturze macierzystej. Luźny układ grup WS i brak w pewnym sensie dyscypliny ideologicznej nie zapewniają adeptom jednorodnego środowiska Kościoła, gdzie tworzy się własna niekwestionowana doktryna i tradycja.

Siarhei Anoshka – FREE ZONE REFORM MOVEMENT AS A REACTION TO CHANGES WITHIN THE CHURCH OF SCIENTOLOGY

ENG: The main theme of the article is the genesis and evolution of the Free Zone (FZ) – a reformed movement that emerged from the mainstream of the Church of Scientology (CoS) and actually consisting of various, sometimes very loose groups and separate people practicing the original version of Scientology (how it was supposed to be according to L. Ron Hubbard, founder of this new religious movement) or with modifications proposed by the leaders of the separated communities.

The Free Zone was formed in 1982-1983, when old Hubbard (who died in January 1986) was almost completely ousted by his young successor David Miscavige (born 1960). A significant number of people (including high-ranking CoS officials) received from the new authorities a patch of Suppressive Person – an analogue of heretics in

⁷⁶ Ostatnimi czasy Kościół scjentologiczny docenił strefę online, aktywnie wchodząc w cyberprzestrzeń. Zob. S. Anoszko, *Nowe ruchy religijne w przestrzeni on-line: Kościół Scjentologiczny a Internet*, w: M. Butkiewicz, P.P. Płatek (red.), *Obywatel w Internecie*, Dom Wydawniczy Elipsa, Warszawa 2017, ss. 45-62.

⁷⁷ J.R. Lewis, *Free Zone Scientology...*, cyt. wyd., s. 263.

⁷⁸ J. Krátký, V. Lochman, G. Oláh, *Fenomén...*, cyt. wyd., s. 32.

⁷⁹ K.D. Byron, *Free Zone Scientology...*, cyt. wyd., s. 128.

⁸⁰ Por. C. Campbell, *The Cult, the Cultic Milieu and Secularization*, w: J. Kaplan, H. Lööw (red.), *The Cultic Milieu: Oppositional Subcultures in an Age of Globalization*, Walnut Creek, Lanham, Altamira Press, Oxford 2002, s. 18.

Christianity. The result of the division there were almost half of the former members of the community leaving the CoS ranks.

The text focuses on the causes of schism and the specifics of the newly emerged reform groups. The split caused further schisms and divisions, which can be broadly divided into two major big groups: advocates of LRH Technology and supporters of modified religious technology.

Spis treści

<i>Zbigniew Drozdowicz</i> – Czym był i jest ateizm?	3
<i>Józef Baniak</i> – Miejsce i rola duchowości w modelu katolickiego kapłana diecezjalnego w wyobrażeniach i ocenach studentów, księży i internautów. Od założeń do realizacji	17
<i>Edward Jeliński</i> – Patriotyzm jako wartość chrześcijańska. Kilka refleksji teoretyczno-praktycznych	43
<i>Kamil M. Kaczmarek</i> – Odgraniczanie. Cz. 2: Wybrane informacyjne mechanizmy izolacyjne islamu	51
<i>Sławomir Sztajer</i> – Techniki indukowania doświadczenia religijnego na przykładzie chrześcijaństwa ewangelikalnego	67
<i>Juliusz Iwanicki</i> – Kulturowe hagiografie – przemiany wzorów świętości w chrześcijaństwie	75
<i>Artur Jocz</i> – Schulz i Gombrowicz – o religijnych poszukiwaniach w literaturze	87
<i>Jacek Zydorowicz</i> – Trzecia droga w dwubiegunowym konflikcie. Północnoirlandzkie <i>Troubles</i> z perspektywy świata sztuki	95
<i>Remigiusz Szauer</i> – Dogmaty i ortodoksja w społeczeństwie wyborów. Analiza socjologiczna postaw wobec dogmatów wśród młodzieży	127
<i>Elżbieta Rydz, Rafał P. Bartczuk, Anna Wieradzka-Pilarczyk</i> – Tożsamość religijna a gotowość do wejścia w dialog międzyreligijny	143
<i>Agnieszka Zduniak</i> – Religijność, duchowość, nowa duchowość. Próba teoretycznego rozgraniczenia kluczowych pojęć współczesnej socjologii religii	159
<i>Sergiusz Anoszko</i> – Ruch reformacyjny Wolna Strefa reakcją na zmiany w łonie Kościoła scjentologicznego	171
<i>Sylwester Bębas</i> – Rola duchowości w terapii osób uzależnionych od alkoholu	187

Contents

<i>Zbigniew Drozdowicz</i> – What was atheism and still is?	3
<i>Józef Baniak</i> – The place and role of spirituality in the model of the Catholic parish priest according to ideas and appraisals made by students and priests: From assumptions to realization	17
<i>Edward Jeliński</i> – Patriotism as a Christian value	43
<i>Kamil M. Kaczmarek</i> – Making walls. Part II. On some ideological isolating mechanisms in Islam	51
<i>Sławomir Sztajer</i> – Techniques of inducing religious experience. The case of evangelical Christianity.	67
<i>Juliusz Iwanicki</i> – Cultural hagiographies – changes in the patterns of holiness in Christianity	75
<i>Artur Jocz</i> – Schulz and Gombrowicz, or on the religious search in literature . . .	87
<i>Jacek Zydorowicz</i> – The third way in the bipolar conflict. The Troubles in Northern Ireland from the perspective of the art world	95
<i>Remigiusz Szauer</i> – Dogmas and orthodoxy in the society of choices. Sociological analysis of attitudes towards dogma among youth	127
<i>Elżbieta Rydz, Rafał P. Bartczak, Anna Wieradzka-Pilarczyk</i> – Religious identity and readiness to enter into interreligious dialogue	143
<i>Agnieszka Zduniak</i> – Religiosity, spirituality, new spirituality. An attempt to theoretical delimitation of key concepts of modern sociology of religion	159
<i>Siarhei Anoshka</i> – Free Zone reform movement as a reaction to changes within the Church of Scientology	171
<i>Sylwester Bębas</i> – The role of spirituality in the therapy of people addicted to alcohol	187